

FUQAROVIIY FAOLLIK VA UNING FUQAROLIK JAMIYATIDAGI O'RNI

Sulaymanov Kurbon

tarix fanlari nomzodi, dotsent,

Farg'ona davlat universiteti,

O'zbekiston, Farg'ona shahar

Annotatsiya: *Fuqaroviylik bir tarafdin jamiyatda shaxsning oliy darajada mustaqilligini, ikkinchi tarafdin esa kishilarning jamiyat hayotidagi ishtirokida namoyon bo'ladigan yuqori darajadagi birdamlikni nazarda tutuvchi qarashlar majmuini ifoda etadi. Fuqaroviylik shaxsning siyosiy jihatdan komillikka erishishi bilan bog'liq bo'lib, bunday darajaga etgan kishi siyosiy jarayonlar va hodisalarga qiziqish bilan qaraydi, ro'y berayotgan voqelikni tahlil qilish qobiliyatiga ega bo'ladi. Aynan ana shunday qobiliyatga ega bo'lgan fuqaro kezi kelganda o'z vatani taqdiri uchun amaliy harakat qilish uchun zarur bo'lgan qarorga kelish qobiliyatiga ega bo'ladi. Vatanparvarlik ruhiga, mas'uliyat, siyosiy madaniyat va taraqqiy topgan siyosiy ongga ega bo'lgan jamiyat a'zosini fuqaroviylikka ega bo'lgan shaxs sifatida e'tirof etish mumkin.*

Kalit so'zlar: *fuqarolik jamiyati, fuqaroviylik, ijtimoiy faollik, innovatsiya, fuqaroviy ong, fuqaroviy faollik, pozitsiya.*

Annotation: *citizenship expresses on the one hand a set of views that imply a higher level of independence of the individual in society, and on the other hand a higher level of solidarity that manifests itself in the participation of people in the life of society. Citizenship is associated with the fact that an individual achieves political perfection, and a person who has reached such a level will be interested in political processes and phenomena, will have the ability to analyze the reality that is happening. It is a citizen with such an ability who will have the ability to come to a decision necessary for Practical Action for the fate of his homeland. A member of a society with a patriotic spirit, responsibility, political culture and a progressive found political consciousness can be recognized as a person with citizenship.*

Keywords: *civil society, citizenship, social activism, innovation, civil consciousness, civil activism, position.*

KIRISH

Fuqaroviylik va fuqaroviy ong fuqaroviy faollikda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun ham shaxsning bu sifatlari fuqarolik jamiyatini barpo etishda muhim rol o'ynaydi. Zero, fuqarolik jamiyati nafaqat fuqaroviylik xususiyatlariga ega ongli fuqarolar vositasida, balki faol fuqarolar faoliyati

natijasi o'laroq shakllanadi. Ana shu faollikni keltirib chiqaruvchi omillarni o'rganish – fuqarolik jamiyatini shakllantirishning nazariy jihati sifatida muhim ahamiyatga egadir. Zero, bu tushunchalar fuqarolik jamiyatini barpo etishning umumiy va xususiy qonuniyatlarini anglashga imkon beradi.

Fuqaroviy faollikni ijtimoiy-siyosiy va mehnat faoliyatiga ijodiy yondashuv sifatida ham baholash mumkin. Aynan, insonning fuqaroviy faolligi shaxsning to'laqonli rivojlanishiga, undagi imkoniyatlarning to'liq namoyon bo'lishiga xizmat qiladi. Fuqarolik pozitsiyasi hamda fuqaroviy faollikka ega bo'lish jamiyatda ro'y berayotgan barcha voqea-hodisalarni, ularning oqibatlari bilishga imkon yaratadi, bu jarayonda paydo bo'ladigan muammolarning echimini topishga yordamlashadi.

Ijtimoiy faollik tushunchasi fuqarolik jamiyati tushunchasi bilan chambarchas bog'liqdir. Bunda jamiyatning davlat faoliyatidan xoli holda jamoaviy tashabbuslar bilan rivojlanishi nazarda tutilmoqda. Bu siyosiy partiyalarga a'zolikni nazarda tutuvchi siyosiy faollik, nodavlat notijorat tashkilotlar faoliyatida ishtirok etish, turli ijtimoiy tashabbuslar va ijtimoiy harakatlarga intilishlarni anglatadi. SHu ma'noda, jamiyat uchun foydali bo'lgan turli dasturlar, loyihalar va jamoat birlashmalarida ishtirok etish ham fuqaroviy faollik sirasiga kiradi.

TADQIQOT NATIJALARI VA METODOLOGIYA

Aslini olganda, jamiyat a'zolarining asosiy ko'pchiligi jamiyatda mavjud qoidalar asosida faoliyat yuritgan holda doimo ham ijtimoiy faollik ko'rsatavermaydi. Bu kabi loqaydlik jamoat tartibini saqlash nuqtai nazaridan qandaydir darajada maqbul bo'lsada, fuqarolik jamiyatini qurishga salbiy ta'sir ko'rsatadi, vaholanki, fuqarolar faolligi bu kabi jamiyat qurishning asosiy shartlaridan biridir. Zero, loqayd fuqarolar hech qachon o'z huquqlari uchun kurashmaydi. Fuqaroviy faollik - bu o'z kuchiga ishonish, mavjud vaziyatni o'zgartirishga qodirlik hissining yaqqol namoyon bo'lishi bilan vujudga keladigan omildir. Ko'pchilik hollarda fuqaroviy faollikning boshlang'ich nuqtasi ko'proq sotsiologlarni qiziqtirgan masala hisoblanadi. Zero, aksariyat jamiyatlardagi ijtimoiy o'zgarishlar davlat etakchiligida amalga oshiriladi va jamiyat a'zolari keyinchalik bu o'zgarishlarga moslashib boradi.

“Ko'pincha fuqaroviy faollik yoshlarda kuzatiladi. Albatta fuqaroviy faollikka ta'sir ko'rsatuvchi omil faqat yosh bilan chegaralanmaydi. Bilim darajasi, dunyoqarash, tarbiya va hatto yashash manzili ham bunga ta'sir ko'rsatadi. Ko'pincha yoshlar fuqaroviy faollik ko'rsatishni istashsa-da, siyosiy sohada bunday faoliyat ko'rsata olmaydilar. Boshqacha aytganda, yoshlar davlat siyosati murakkab bo'lganligi tufayli o'z istaklarini siyosatchilar oldida to'g'ri shakllantirishga qodir bo'lmaydilar. Boshqa tarafdin siyosiy soha

yoshlardan ancha uzoq bo'lganligi tufayli yoshlar o'z manfaatlarini davlat siyosati bilan muvofiqlashtirishda murakkabliklarga duch kelishlari mumkin. Shu tufayli ularning ba'zilari siyosiy partiyalarga a'zo bo'lishadi, aksariyati esa umuman siyosatga qiziqmay qo'yadilar"[1, 91].

Jamiyatning biron-bir sohasidagi muammolarni bartaraf etish imkoniyati ko'proq nodavlat notijorat tashkilotlarida mavjud bo'lganligi tufayli ko'pchilik yoshlar shu kabi tashkilotlarga a'zo bo'lib kirishadi. Davlatning boshqaruv tuzilmalarida professional faoliyatga kirish yoshlardan ma'lum bir vaqt ichidagi shakllanadigan tajriba, bilim va ko'nikmalarni talab qilsa, jamoat birlashmalariga a'zo bo'lib kirish uchun bu kabi tajriba talab etilmaydi, balki ularga a'zo bo'lish uchun faqat qiziqishning o'zi etarlidir.

O'tish davrini o'z boshidan kechirayotgan mamlakatlarda fuqarolar ijtimoiy jarayonlarni boshqarish, mavjud vaziyatni o'zgartirish, ijtimoiy muammolarni bartaraf etish bo'yicha o'z tashabbuslarini ilgari surish zarurligini anglab etishga intiladi. Bu holat esa turli ko'ngillilar uyushmalarining tuzilishiga sabab bo'ladi. Insonlarda boshqalarga yordam berish, ayniqsa, muammoli vaziyatga tushib qolgan vatandoshlariga, qo'shnilariga ko'maklashish hissi mavjud bo'ladi. Aynan boshqalarga yordam qo'lini cho'zgan kishi nafaqat muammoni bartaraf etishga hissa qo'shadi, balki, u o'zligini ham yanada chuqurroq anglay boradi. SHuning uchun bo'lsa kerak, ko'ngillilik yoki ixtiyoriylik butun dunyoda keng tarqalgan hodisalardan biriga aylandi. Bu hodisa ijtimoiy ahamiyatga ega muammolarni hal etishga o'z hissasini qo'shishga bel bog'lagan kishilarni umumbashariy miqyosda birlashtiradigan jarayonga aylandi. Ko'ngilli uyushmalar o'z faoliyatlarini turli shakllarda amalga oshiradi. Masalan, turli kasalliklarga qarshi kurashish uchun xayriya faoliyatidan boshlab qashshoqlik yoki tabiiy ofatlarga qarshi kurashish shaklida faoliyat yuritadigan minglab nodavlat tashkilotlarning mavjudligi fikrimizga dplildir.

Insonni ixtiyoriy faoliyat, ya'ni ko'ngilli yoki ixtiyoriy faoliyatga chorlovchi istak negizida har bir kishida o'ziga xos bo'lgan shaxsiy va ijtimoiy ehtiyojlar paydo bo'lishi mumkin. Jumladan, boshqalarga naf keltirish, o'zini namoyon qilish va o'zaro muloqot istagi kishini faollikka etaklaydi. Kishida ijtimoiy jihatdan o'zini e'tirof etishga bo'lgan ehtiyojlar ham mavjuddir. Professional va hayotiy tajribani qo'llash istagi ham kishini shunday faoliyatga chorlashi mumkin. O'z imkoniyatlarini ishga solish, o'z g'oyalarini tatbiq etish istagi ham kishini harakatlantiruvchi kuch sifatida namoyon bo'ladi. Ijtimoiy jarayonlarga ta'sir ko'rsatish va ishtirok etish ehtiyoji ham kishini faollik sari undaydi.

Ko'ngilli yoki ixtiyoriy faoliyat inson uchun o'z shaxsiy ehtiyojlari bilan jamiyat ehtiyojlarini uyg'unlashgan holda hayotga tatbiq etish uchun o'ziga xos

imkoniyatdir. Bu ehtiyoj kishilarning o'z huquq va burchlarini anglashi hamda insonning barkamolligidan dalolat beradi. Inson ko'ngilli faoliyat yuritar ekan, u axloqiy jihatdan takomillashib boradi, o'z muloqot madaniyatini rivojlantiradi, o'zaro hamkorlik va birodarlik hissi, insonparvarlik tuyg'ularini oshirib boradi. Shaxsning ko'ngilli faoliyati faol va ijodiy xarakterga ega bo'lib, uning vositasida inson o'z salohiyatini namoyon etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu faoliyat tevarak atrofda ro'y berayotgan voqea-hodisalarga nisbatan faol munosabatning shakllanishiga, siyosiy voqelikka ziyraklik bilan munosabatda bo'lishiga yordam beradi.

Aynan fuqaroviy faollikning o'zining bir necha jihatlar bilan ajralib turadi:

- faol fuqaro guruhiga mansub kishilar asosan siyosiy va iqtisodiy tizim to'g'risida bilim olishga tayyor bo'lgan kishilardan iboratdir;

- faol fuqarolarda o'z haq-huquqlarini faol amalga oshirish uchun bilim va qobiliyat mavjud bo'ladi;

- faol fuqarolarda ana shu bilimlarni joriy qilish uchun ko'nikmalar shakllangan bo'ladi[2].

Fuqarolik faolligi hozirgi davrda davlat va jamiyat boshqaruvi uchun misli ko'rilmagan katta kuch sifatida namoyon bo'lmoqda. Turli ijtimoiy loyihalarga birlashgan fuqarolar o'z atrofida ro'y berayotgan, paydo bo'layotgan va mavjud muammolarni o'rganish, ularning yechimlarini topish, ularni hukumatga taqdim taklif etish kabi ko'plab imkoniyatlarga egadir. Turli tuman nodavlat tuzilmalaridagi etuk mutaxassislar bozor munosabatlari sharoitida kutilmaganda ro'y beradigan muammolar, bozorning betartartib jarayonlarida yuzaga keladigan muammolarni bartaraf etishda hukumatga ko'maklashmoqda.

Ma'lumki, bozor munosabatlari sharoitida rang-barang ijtimoiy muammolar yuzaga kelishi avj oladi, lekin, hukumat ularning echimini topishda shoshib qoladi, ular echimini doimo ham o'z vaqtida hal etishga ulgurmay qoladi. Boshqacha aytganda, hozirgi murakkab zamonada bu kabi muammolarni hukumat har doim ham o'z vaqtida payqash resurslariga emas. Hayotda shunday muammolar mavjudki, ularning oqibati jamiyat uchun qanchalik mudhish bo'lmasin, ularning mavjudligini tan olish yoki ularni bartaraf etish uchun aniq belgilangan institutlar topilmay qoladi. Agar hukumat fuqaroviy faollikni yuzaga chiqishiga imkoniyat yaratmas ekan, yoki turli nodavlat va jamoat birlashmalariga ana shunday muammolarni aniqlash va bartaraf etishiga yetarlicha shart-sharoitlar yaratmas ekan, fuqarolik jamiyatini barpo etish muammolari yechimini topib bo'lmaydi.

Fuqarolik jamiyati rivojlangan mamlakatlarda ijtimoiy hayotning barcha sohalarida faoliyat yurituvchi nodavlat va jamoat birlashmalari mavjud bo'lib,

ular juda ham serqirra faoliyat yuritadi. Masalan, ular ko'pincha jamiyatdagi aholining ma'lumotlilik darajasini oshirish yoki zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etish bo'yicha ma'lum tadqiqotlar olib borishadi, uning natijalarini qonunlarga o'zgartishlar kiritish uchun parlamentga taqdim etishadi. Yoki, tabiatni asrash yoki ekologik muammolarni bartaraf etish bo'yicha, yoki yuqumli kasalliklarni oldini olish, shahar havosining ifloslanishiga chek qo'yish, chiqindilardan tozalash bo'yicha nodavlat tashkilotlar hukumatga qator amaliy loyihalarni taklif etishi odatga aylandi.

XULOSA

Bir so'z bilan aytganda, fuqarolik jamiyati uchun fuqaroviylik, fuqaroviy ong va fuqaroviy faollik o'ta muhim ahamiyat kasb etadi. Taraqqiyot sari intilgan har qanday jamiyat uchun inson salohiyatidan samarali foydalanish, insonning o'zligida, uning qalbida tabiiy ravishda mavjud bo'ladigan o'zaro birdamlik, sahiylik, bag'rikenglik kabi qadriyatlarga doimo zarurat sezadi va ularni namoyon bo'lishi tadoriklarini ko'rib boradi.

ADABIYOTLAR:

1. A.Jalilov, U.Muhammadiyev, Q.Jo'rayev va boshq.Fuqarolik jamiyati asoslari. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2015.
2. Карпова Н.В Политическая культура в процессе становления гражданского общества//Вестник Московского университета.-Сер. 18 :Социология и политология.-2006.-№1.-С.17-19.
3. Pulatova, N. (2019). SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL BASIS FOR IMPROVEMENT OF ETHNECOLOGICAL CULTURE AMONG STUDENTS. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 2019.
4. Zakirova, D. S. (2022). TALABALARDA MILLATLARARO MUNOSABAT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI. INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL, 3(6), 439-448.
5. Zakirova, D., & Nishanova, S. (2022). Legal basis for the development of the idea of interethnic harmony and religious tolerance in Uzbekistan. Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities, 12(6), 125-129.
6. Pulatova, N. (2021). MODERN PEDAGOGICAL MECHANISMS FOR THE FORMATION OF ETHNECOLOGICAL CULTURE IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS, 2(05), 108-113.

7. Ғаниева, Х. А., & Закирова, Д. С. (2022). ЎСМИРЛАРДА ХАРАКТЕР АКЦЕНТУАЦИЯСИ. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(4), 548-553.
8. Pulatova, N., & Xasanov, N. (2020). THE ROLE OF ENVIRONMENTAL EDUCATION IN MODERN EDUCATION. Мирская наука, (6 (39)), 60-62.
9. Saidolimovna, Z. D. (2019). THE FORMATION OF INTERETHNIC COMMUNICATION CULTURE OF THE YOUTH: METHODOLOGICAL ANALYSIS. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(12).
10. Бозаров, Д. М., & Каримова, Г. Й. (2021). МУРАККАБ ИЖТИМОЙИ ТИЗИМЛАРДА ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ МОДЕЛИНИНГ ЎРНИ. Oriental Journal of Social Sciences, 1(1), 1-9.
11. Karimova, G. (2022). CORRUPTION: ITS HISTORICAL ROOTS AND WAYS TO COMBAT IT. Research Focus, 1(4), 267-272.
12. Каримова, Г. (2022). МАЪНАВИЯТ ВА МИЛЛИЙ ТАРБИЯ. Экономика и социум, (3-2 (94)), 612-615.
13. Khomidovich, B. A. (2023). DEVELOPMENT OF PRIVATE PROPERTY AND BUSINESS. World Bulletin of Management and Law, 18, 105-107.
14. Baratov, M., & Borotov, A. (2021). METHODS AND RESOURCES OF REALIZING THE RIGHT OF PRIVATE PROPERTY OR THE RIGHT TO USE THE LAND AS AN ELEMENT OF PRIVATE PROPERTY. Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities, 1(1.4 Legal sciences).
15. Боротов, А. Х. (2021). ХУСУСИЙ МУЛК ХУҚУҚИНИ АМАЛГА ОШИРИШ ШАРТЛАРИ: DE YURE/DE FACTO. ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ, 6(5).
16. СУЛАЙМОНОВ, Қ., & ХОШИМОВА, М. ТУРКИСТОНДА МУСТАМЛАКА АГРАР СИЁСАТИ (1870-1900 ЙИЛЛАР). ЭКОНОМИКА, 610-613.
17. Сулаймонов, Қ. (2022). ЁШЛАР ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МАДАНИЯТИ ШАКЛЛАНИШИГА ОБЪЕКТИВ ВА СУБЪЕКТИВ ОМИЛЛАР ТАЪСИРИ. Science and innovation, 1(В3), 688-696.
18. Sulaymonov, K. (2022). THE INFLUENCE OF OBJECTIVE AND SUBJECTIVE FACTORS ON THE FORMATION OF THE INTELLECTUAL CULTURE OF YOUTH. Science and Innovation, 1(3), 688-696.
19. Qurbon, S., & Mohira, X. (2022). TURKISTONDA MUSTAMLAKA AGRAR SIYOSATI VA UNING MEYORIY-HUQUQIY ASOSLARINI YARATILISHI (1870-1900 YILLAR). O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(13), 684-685.

20. Umatkulov, T. (2023). The Importance of the " Five Important Initiatives" in the Development of Society and the Formation of Civic Positioning Among Young People. Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education, 2(3), 51-55.